

Del A – Kortsvar

Full av beundring – evig takknemlig

I diktet «Gracias, Lionel» av Frode Grytten (2022) uttrykker forfatteren sin takknemmelighet til Lionel Messi, og hvor stor han har vært for mange.

For det første blir Messi fremstilt som veldig dyktig. Han blir omtalt som «geniet», og selv om han var «liten og tynn», hadde han «bein av regn, armar av vind». Dette kan være en metafor for at han var som naturelementene, en naturkraft, til tross for sin spede start.

Messi blir også fremstilt som menneskelig til tross for sitt talent. Det benyttes kontraster for å belyse dette, når han blir beskrevet som et «menneske av kjøtt og blod», og «ein nesten vanlig fyr», rett etter å ha blitt kalt et geni.

Det er kanskje ikke urimelig å si at Messi blir hyllet som en gud. Det benyttes igjen kontraster for å tydeliggjøre dette, mellom «ein enkel mann» og en «som skapte himmel med føtene», som i seg selv kan være en metafor for å skape noe gudommelig. Ordet «himmel» gir konnotasjoner til noe religiøst, som forsterker dette.

Det blir klart at prestasjonene til Messi var så store at ingen ord er tilstrekkelige for å beskrive dem, men at vi likevel ikke kan slutte å snakke om det. Når forfatteren skriver at «etter alle orda om at no finst/det ikkje fleire ord», bruker han et paradoks, som illustrerer hvor store prestasjonene hans var.

Til slutt kan man også si at anaforene «etter», forsterker takknemligheten man sitter igjen med, når det *eneste* ordet som fins «etter» alt han har gjort, er «gracias», eller takk.

Kilder:

Grytten, Frode: «Gracias, Lionel», 2022

Del B – Langsvar

Oppgave 1

Har fellesskapet forsvunnet?

Modernismen er en epoke som er preget av intens eksperimentering. Den oppstod på slutten av 1800-tallet og varer frem til i dag, og forsøker ofte å si noe om hvordan det er å leve i en moderne verden. Forskjellige underperioder i modernismen hadde forskjellig fokus, men det er likevel mulig å se felles kjennetegn og temaer. Modernismen var preget av en kaotisk verdensoppfatning, og var gjerne kritisk til flere aspekter i samfunnet, som fremskritt og hvordan forholdet mellom folk hadde endret seg. I diktene «Rulle rundt-» (1975) og «Det framande landet» (2022) av henholdsvis Rolf Jacobsen og Carl Frode Tiller, ser vi tydelige eksempler på dette. De er skrevet med nesten 50 års mellomrom, men de har likevel mye til felles, eksempelvis sitt samfunnskritiske budskap.

Industrialiseringen på 1800-tallet førte til nye erfaringer av det å være menneske. Storbyer vokste frem, og endret mye av samfunnet. I tillegg bidro hendelsene under 1. verdenskrig til at flere mistet troen på fremtiden, fremskritt og at mennesket var godt. Dette er bakteppe for modernismen, og man kan kanskje si at modernistisk kunst og kultur ble en måte å bearbeide disse følelsene på. Det var typisk for modernismen å tematisere fremmedgjorthet, storbyer og forholdet mellom mennesker i byene. Flere forfattere mot slutten av 1800-tallet begynte å eksperimentere både med form og innhold, og flere diktere skrev på frie vers. Den første epoken i modernismen, kalt nyromantikken, viser dette godt.

Etter nyromantikken ble det et opphold i modernistisk diktning i Norge, mens høymodernismen regjerte i Europa, preget av vill eksperimentering i kunst og litteratur. På 1930-tallet kommer imidlertid modernismen tilbake til Norge, og Rolf Jacobsen debutterer som dikter med diktsamlingen *Jord og Jern* (1933). På denne tiden var Jacobsen inspirert av futuristene, og viste entusiasme – eller i det minste fascinasjon for – teknologi. Senere i forfatterskapet kom han til å bli mer kritisk til teknologi, som man kan se tydelig i diktet «Rulle rundt-» (1975). Det er interessant å se hvordan verkene hans utviklet seg i tråd med tiden. I diktsamlingen *Jord og Jern* finner vi diktet «Byens Metafysikk», der både tonen og

språket er høypoetisk og elitistisk, som er typisk for modernismen, særlig premodernismen og verk fra gullalderen i norsk modernisme. I «Byens Metafysikk» skriver han at «Ingen kan høre telefonkablenes knitrende liv». Dette står i kontrast til den mer enkle tonen i diktet «Rulle rundt-», som man kanskje kan si bærer mer preg av den modernistiske epoken nyenkelheten. Nyenkelheten oppstod på 1960-tallet, som en reaksjon på gullalderen i norsk modernisme, som var langt mer preget av tunge metaforer og et dystert språk.

Slik sett kan man se at når det gjelder modernistiske trekk i diktet, finner man spor både av den mer intense tonen i premodernismen, og noen trekk fra nyenkelheten. Nyenkelheten hadde som program å gjøre diktingen mer tilgjengelig for folk, mindre elitistisk og sær. Dette virker å stemme godt med diktet «Rulle rundt-» som ikke er lesset med tungt språk eller vanskelige metaforer. For eksempel kan man se dette når det står «for de skal rulle rundt på hjul/og kjøpe morsomme ting». På den andre siden så ville forfattere i nyenkelheten også at diktene skulle ha en lettere tone og ikke nødvendigvis være så dystre. Det er nok ikke feil å si at dette ikke stemmer så godt med tonen i «Rulle rundt-». Jacobsen virker å ha et ganske kritisk og negativt blikk på det han tematiserer. Det er kanskje mulig å se at noe av den høypoetiske tonen er bevart i diktet, til tross for et langt enklere språk. Tema i diktet kan kanskje være nettopp samfunnskritikk, eller kritikk av hvordan teknologien har gjort oss mindre menneskelige. Motivet er en beskrivelse av byen, og hvordan menneskene blir jaget av et ønske om å skaffe seg materialistiske goder, fremfor å dyrke menneskelige relasjoner.

Når det gjelder andre modernistiske trekk i diktet, kan man se at diktet er skrevet på frie vers, noe som er typisk for modernismen. Diktet er preget av følelsen av fremmedgjorthet, som også er et modernistisk kjennetegn. Dette ser vi tydelig flere steder, blant annet når det står at «ingen kjenner hverandre mer», som gir en følelse av at alle er alene og ensomme, og at ingen når inn til hverandre lenger. Typisk for modernismen er det også tematisere byen, noe som vi også ser i «Rulle rundt-». Den første verselinjen beskriver nettopp dette: «I den tekniske byen/hvor alle ruller rundt på hjul». Verden oppleves som kaotisk, med vers som «mens lysene blinker rødt og blinker grønt/ruller alle rundt på hjul», noe man ofte så i modernistisk diktning. Det var også vanlig å blande det høypoetiske og hverdagslige. Man kan kanskje si at den høypoetiske tonen i diktet, med sitt dystre, alvorspregede tema og vers

som «Alle gamle må legge seg og dø» står i kontrast til det å rulle rundt, altså kanskje kjøre bil eller buss i byen, som er langt mer hverdagslig.

Carl Frode Tiller er en kjent norsk forfatter og historiker. I starten av sitt forfatterskap, i bøkene *Skråninga* (2001) og *Bipersonar* (2003), tematiserte han blant annet hva barndommen og oppvekstvilkår har å si for hvordan mennesker utvikler seg. Det er kanskje mulig å finne noen spor av dette også i diktet hans *Det framande landet*, der for eksempel datteren som blir beskrevet, åpenbart er påvirket av tidsånden til sin generasjon, med et verdensbilde som er preget av miljøvern og sosiale medier. Motivet er en slags oppramsing av alt som virker fremmede og ulogisk i dagens samfunn. Fellesskapet og samfunnet finnes ikke lenger, bare enkeltindivider. Her kan man se et typisk modernistisk trekk, nemlig å skrive om erfaringen av det å være menneske i en ny og moderne verden. Tema i diktet er kanskje fremmedgjorthet eller ensomhet. Tittelen «Det framande landet» og vers som «THERE IS NO SUCH THING AS SOCIETY» tyder kanskje på at dette kan stemme.

Det er flere andre modernistiske trekk i diktet. Det mest iøynefallende er kanskje syntaksen, som er preget av mye versebinding og en tilsynelatende rotete struktur, med tilfeldige innrykk og frie vers, noe som er vanlig i modernismen. Det er i tillegg ofte en sammenheng mellom form og innhold i modernismen, noe vi ser i dette diktet også. Forfattere i modernismen mente at om man skrev om en kaotisk og fragmentert verden, så måtte formen til diktet reflektere dette. Det er nok sannsynlig at syntaksen er ment å bidra til følelsen av forvirring og uro, og man må konsentrere seg for å plassere blikket i diktet, og følge nøye med fra vers til vers for å henge med. Diktet er også blottet for punktum og tegnsetting generelt, med unntak av noen få kommaer, noe som bidrar til denne manende stemningen. Videre ser det ut til å blande det høypoetiske og hverdagslige, som også var vanlig i modernismen. Det er flere høypoetiske vers med tunge metaforer og en dyster stemning som for eksempel «smørja reptilhuda», der mennesker fremstilles som reptiler eller slanger, som gjerne har konnotasjoner til noe kaldblodig eller kanskje til og med sleipt og ondt. Som kontrast til dette ser vi flere langt mer hverdagslige ord i diktet, som «Granca», «flybillett», og «sykkelferie». En følelse av fremmedgjorthet er også tilstede, og kommer frem i tittelen, tema og i vers der fellesskapet beskrives som «filtrert», og «fortrengt av

reklame og reality». Slik ser man at diktet utvilsomt føyer seg inn i den modernistiske tradisjonen.

Det ser ut til at begge diktene er samfunnskritiske. Når det gjelder Jacobsens dikt, så gir det inntrykk av at teknologien er med på å fjerne medmenneskeligheten til folk. Dette argumentet kan kanskje støttes av menneskenes behov for å «rulle» videre i et evig jag etter å «kjøpe morsomme ting», mens «alle barn må passe på seg selv/ og alle gamle må legge seg og dø». Det kan virke som om Jacobsen ønsker å kommentere hvordan draget etter materielle ting er i ferd med å sette skylapper på menneskene, så de ikke lenger enser andre. Han bruker mer sårbare og pleietrengende grupper som barn og eldre, kanskje som et grep for å vise hvordan svake i samfunnet blir overlatt til seg selv, som et resultat av dette. Hvordan kommer det for eksempel til å gå med barn som vokser opp uten ordentlig tilstedeværende foreldre? Eller barn som blir oppdratt til å tro at livets lykke er noe man kan kjøpe i en butikk? Det står ikke direkte at dette er Jacobsens frykt, men det er kanskje ikke urimelig at slike tanker ligger til grunn for den samfunnskritiske teksten.

Man kan kanskje også si at diktet «Rulle rundt-» fremmer kritikk av hvordan vi tilsynelatende har behov for umiddelbar tilfredsstillelse og stimuli. Det virker i diktet som om Jacobsen ønsker å belyse dette, og hvordan det ikke lenger er tid til relasjoner mellom mennesker. Dette kan man se i verset: «for det gjelder å glemme og det gjelder å bli glade fort». En mulig tolkning er at mennesker glemmer andre mennesker til fordel for sine egne behov. Det kan også virke som om Jacobsen ser kritisk på hva som gjør mennesker glade. Det er ikke lenger samhold og erfaringer med andre mennesker som gir en følelse av lykke, men materielle ting. Målet til menneskene er å «få penger så de kan kjøpe alt», kanskje underforstått at det er *det* folk oppfatter som definisjonen på lykke. Det virker også som Jacobsen mener mennesker har et åpenbart behov for «å bli glade **fort**». Denne følelsen av hastverk forsterkes av at den tekniske byen fremstilles som en evig karusell, når Jacobsen skriver «og rundt og rundt», og gjentar ordene «ruller».

I Tiller sitt dikt finner vi også flere tegn til samfunnskritikk. Noe av det han virker å ville kritisere er at folk har fått en tendens til å sette søkelys på enkeltindividet, og helt glemt fellesskapet. Denne antagelsen støttes for eksempel av verset «THERE IS NO SUCH THING AS

SOCIETY”, som repeteres og skrives med blokkbokstaver, som virker å understreke at dette er et viktig poeng. Det virker som at Tiller ønsker å belyse at det ikke lenger er et samfunn – eller fellesskap – men bare enkeltmennesker som går rundt og tenker på sine egne interesser, med fokus innover mot seg selv. Denne kritikken forsterkes av ord som «EG» i store bokstaver, og at «det finst ikkje noko vi».

Tiller sin kritikk av samfunnet virker å være basert på fremmedgjorthet, en følelse av å ikke skjønne seg på den verden man lever i. Han viser en kultur der folk har blitt så opphengt i seg selv og hvordan man kan bedre sin egen situasjon at man tyr til selvhjelps litteratur, og gjemmer sine egentlige ansikter gjennom redigerte bilder på Instagram. I verset: «her er fellesskap filtrert og fotoshoppa bort», viser antageligvis kritikk av dette, at fellesskapet har måttet vike for individet. Det at forfatteren nevner konkrete hendelser, som en ung jente som ikke ønsker å fly til Syden fordi hun «ikkje vil øydelegge kloden», viser også at unges prioriteter og engasjement har endret seg. Dette er antageligvis ikke ment som direkte kritikk av folk som ønsker å kjempe for miljøet, men heller av stigmatiseringen som gjerne oppstår ved begrep som «flyskam» og «miljøsvin», som har blitt mer vanlige i dagens samfunn.

Nåtidens behov for å leve gjennom sosiale medier i stedet for å leve i den virkelige verdenen kan også være en kritikk som Tiller ønsker å fremme. Datteren som blir beskrevet i diktet drar for eksempel på «sykkelferie gjennom Facebook, Snap og Instagram», som gir inntrykk av at det å kunne dokumentere ferien er viktigere enn å oppleve den. Dette oppleves kanskje som noe satt på spissen, det er sikkert flere unge som ikke føler at de *kun* lever gjennom sosiale medier i dag, men det er nok ikke helt urimelig kritikk heller.

For å konkludere, kan man si at diktet «Rulle rundt-», som er skrevet i 1975, kan på mange måter virke like aktuelt i dag. Den evige runddansen som Jacobsen beskriver er sikkert gjenkjennelig for mange, og det kanskje ikke galt å si at behovet for umiddelbar tilfredsstillelse har bare økt etter hvert som alle for eksempel har fått smarttelefoner. På en side er det økende trender i dagens samfunn i forhold til å kjøpe gjenbruk over det å kjøpe nytt, men det er nok ingen overdrivelse å si at folk fortsatt er opptatt av materielle ting i dag også. I *Det framande landet* er Tiller mer konkret i sin kritikk. Han bruker spesifikke eksempler som «Wizz Air», og «Snap», som gjør at diktet føles mer tidsspesifikt,

sammenlignet med Jacobsens dikt som kanskje kunne vært fra flere forskjellige tidsepoker. Dette gjør kanskje at kritikken til Tiller treffer noe hardere, fordi det er en enda mer gjenkjennelig verden han beskriver, for oss som er (relativt) unge i dag. Begge diktene virker å kritisere hvordan individet i samfunnet ignorerer fellesskapet. Mennesker er fra naturens side dypt avhengig av en nær relasjon til andre for å føle trygghet og glede. Jacobsen og Tiller sitt budskap er kanskje at menneskelig fellesskap er viktig, noe det kan være greit å minne hverandre på i dagens samfunn.

Kilder:

- Jacobsen, Rolf: «Rulle rundt-» Fra *Pusteøvelse*, 1975
- Jacobsen, Rolf: «Byens Metafysikk». Fra *Jord og Jern*, 1933
- Lillebo, Hanne: *Rolf Jacobsen* i *Norsk biografisk leksikon* på snl.no. Hentet 22. mai 2023 fra https://nbl.snl.no/Rolf_Jacobsen
- Tiller, Carl Frode. *Det framande landet*, langdikt, 2022. Utdrag
- Skei, Hans H.: *Carl Frode Tiller* i *Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 22. mai 2023 fra http://snl.no/Carl_Frode_Tiller